

"Je oor is de poort naar de Ziel" Interview met organist, musicoloog en publicist Gert Oost (1)

De vaardige pen van Gert Oost is alom bekend, zijn persoonlijke manier van schrijven alom bewonderd. Als geen ander weet hij op subtiele, informatieve en gedetailleerde wijze over zijn vak te schrijven: wat hij daarbij voelt en ervaart, en wat zijn muzikale drijfveren zijn.

In interviews die later worden genoteerd, kunnen de besproken onderwerpen nog wel eens oppervlakkig aan de orde komen; dat is inherent aan zulke vraaggelassen gesprekken. Vandaar dat ik het toejuichte, dat Gert Oost de hem gestelde vragen schriftelijk wilde beantwoorden. Het resultaat rolde na ongeveer een half jaar op de deurmat en voldeed aan alle verwachtingen! Een en ander heeft wel tot gevolg dat het interview vrij uitgebreid is geworden. Vandaar dat we besloten het in twee afleveringen te publiceren. Een interessante inkijk in het leven van een veelzijdig musicus.

Een hartelijk "Kom binnen!" klinkt vanuit de ruime werk- en docerkamer van de Utrechtse universiteit. Na een collegiale begroeting en het informeren naar het wel en wee des persoonlijke levens bespreken we de vorm van het interview en de onderwerpen die ons gesprek zal gaan bevatten.

Je naam is vaak te zien bij allerlei muzikale activiteiten in zowel Den Haag als Uffrecht. Kun je over elke activiteit iets zeggen?

Ik schrik altijd als ik de lijst overzie: 9/10e baan bij de Universiteit van Utrecht; 6/10e daarvan lespraktijk, dat wil zeggen aan musicologiestudenten de meest praktische kanten van het vak uitleggen. In de eerste twee jaar vier uur per week muziektheorie, solfège, analyse, harmonie en contrapunt, dat alles vanuit de historische stijlen. Het karakter van de theorievakken is bij ons anders dan op het conservatorium. Bij ons is de muziektheorie vooral de praktische uitwerking van de colleges muziekgeschiedenis. Dat geldt ook voor het koorpracticum dat ik wekelijks leid. Voor de studenten en voor mij is het elke keer weer een feest om dat in de Janskerk te doen. We profiteren van de goede connecties die ik met deze kerk en haar beheer heb. Aan de hogerejaarsstudenten geef ik speciale cursussen, waarin muziekwetenschap, muziektheorie en muziekpraktijk in elkaar overvloeien. Op dit moment is dat bijvoorbeeld een cursus basso continuo-praktijk. Het gaat niet alleen om cijfertjes lezen, meer om wat je, stijlbewust, binnen dit vakgebied voor de muziekwereld kunt betekenen. We bestuderen ook de authentieke bronnen en werken aan verantwoorde uitgaven. Deze specialisatiecursussen liggen ook dicht tegen mijn taak als onderzoeker aan. Ongemerkt gaat de lespraktijk over in wetenschappelijk onderzoek. Onder die noemer doe ik verder het werk voor de orgelencyclopedie, speur ik naar Nederlandse muziek, schreef boeken over mijn leermeesters Guillaume Hesse en Anthon van der Horst, redigeerde het boek over Albert de Klerk en ga zo maar door. Volgende maand verschijnt het boek Den Haag Destijds, met opstellen over onderwerpen uit de Haagse muziekgeschiedenis (inclusief een nieuwe cd uit de Gotische zaal!)

En zo kom ik bij mijn organistenpraktijk. Op de Universiteit heeft men daar amper weet van. Ik heb in al die jaren maar twee keer ergens vandaan moeten opbellen dat ik een college moest verzuimen. Een keer zat ik op een zondagavond na een concert in Saarbrücken vast in een sneeuwstorm en verbood de concertcommissie mij in de nacht terug te rijden (ik moest maandagsmorgens om 9 uur college geven) en een keer had een vliegtuig uit Wenen vertraging, waardoor ik een uur te laat op college arriveerde. Ik denk dat de vele ervaringen in mijn organistenpraktijk mijn colleges ten goede komen. De diepste muzikale belevenissen maak je toch mee als je zelf musicert. Zevenendertig jaar lang, van mijn twaalfde tot mijn negenenvertigste had ik een vaste functie als kerkorganist. Toen voelde ik dat het genoeg was. Ik speel nu al dertig jaar lang iedere eerste zondag van de maand de Bachcantatedienst in de Utrechtse Geertekerk, sinds 1983 iedere vierde zondag van de maand de Engelse Evensong met de Schola Davidica in de Utrechtse Janskerk; het organistschap van de Gotische zaal kwam daar in 1990 bij. Alle kerkelijke hoogtijdagen en zo gemiddeld een zondagmorgen per maand speel ik de oecumenische kerkdienst in het klooster Gods Werkhof in Werkhoven. Met het opluisteren van alle oraties op het Hinsz-orgel in de Aula van de Universiteit is dat genoeg vast werk. Een doorlopende stroom soloconcerten en begeleidingen completeren mijn speelpraktijk: een vaste job op zondagmorgen kon er eigenlijk niet meer bij, hoewel ik het toch ook vaak mis. Het improviseren op kerkliederen en het voorzingen voor de mensen vond ik iedere week weer een belevenis, al die 37 jaren lang. Ik merk dat mijn antwoord een beetje een opsomming is geworden (het zat er een beetje in).

Welke van al die verschillende werkzaamheden heeft je voorkeur?

Uit bovenstaand overzicht blijkt wel dat ik moeilijk kan kiezen. Ik speel met hart en ziel, ik ben heel overtuigd kerkorganist, ik houd ontzettend van lesgeven en heb een intense band met mijn studenten. Als ik aan een artikel

werk of " om niet te vergeten " aan een compositie, dan doe ik dit ook met heel veel plezier. Ik vergat eigenlijk nog "het notenschrijven" te vermelden; dat is voor mij de meest verstilde vorm van "muziek maken' Ik schrijf op wat ik van binnen hoor en heb in de Schola Davidica een fantastisch ensemble dat mijn grote werken voor koor en orgel uitvoert. (In november gaan ze mijn kerkopera Visions of Heaven zingen en spelen. Ze vinden het vaak wel erg moeilijk!)

Gedurende mijn hele leven tot nu toe was afwisseling een noodzaak en ook de enige remedie om te doen wat ik moest doen. In mijn gymnasiumtijd kreeg ik mijn huiswerk klaar door steeds even tussendoor een half uurtje orgel (harmonium) te studeren. Ik studeerde tegelijk conservatorium orgel en muziekwetenschap. Als ik moe was van het lezen ging ik orgel of piano studeren, daarna voelde me weer fit. Zo doe ik het nog vaak. Als ik moe ben van het lesgeven ga ik orgel studeren, als ik moe ben van het orgelspelen vermaak ik me wat op de computer. Het belangrijkste bij dit alles is de goede planning. Als ze me vragen hoe het mogelijk is dat ik zo veel doe, antwoord ik meestal dat het komt doordat ik het in alle rust doe, in goede harmonie met mezelf en m'n omgeving. Ik ontmoet veel vrienden in mijn leven!

Laten we eens een aantal gebieden waarover je sprak de revue laten passeren. Hoe zit een studie musicologie in elkaar en is die te combineren met een instrumentale studie aan het conservatorium?

Muziekwetenschap is eigenlijk "Kunstgeschiedenis", maar dan op het gebied van de muziek. Belangrijkste onderdelen van die studie zijn de muziekgeschiedenis, de muziektheorie wetenschapsfilosofie (theoretische muziekwetenschap) en een aantal op de arbeidsmarkt gerichte toepassingen als muziekjournalistiek, kunstbeleid en management, muziksociologie, jazz- en popmuziekgeschiedenis en (Amsterdam) etnomusicologie. Combinatie met een conservatoriumopleiding is niet eenvoudig, de studiestructuur " praktisch gesproken het rooster " laat dit amper toe. Toen ik het combineerde kon je je studie wat nekken, ik deed over beide studies samen acht jaar. Dat kan nu niet meer. Toch zijn de beste studenten in de muziekwetenschap vaak ook goede spelers. Een enkeling volgt de gecombineerde studie aan de "Academie voor Muziek", een opleidingsinstituut dat de vakgroep Muziekwetenschap in Utrecht samen met het Koninklijk Conservatorium in Den Haag heeft gevormd. Een aantal begint eerst een paar jaar uitsluitend muziekwetenschap te studeren en maakt vanaf het derde studiejaar een combinatie; een aantal doet eerst conservatorium en maakt gebruik van de mogelijkheid daarna een verkorte opleiding muziekwetenschap te volgen (maar moet dit dan meestal wet zelf bekostigen).

Waar komen musicologiestudenten uiteindelijk zoal terecht?

Muziekwetenschap is langzamerhand een geaccepteerd onderdeel van de muziekpraktijk geworden. Toen ik afstudeerde kon je die twee vakgebieden maar beter gescheiden houden. Binnen de muziekwetenschap was veel orgelspelen verdacht, in de orgelwereld was het geen aanbeveling als er gezegd werd: "ohij speelt als een musicoloog" . Bij de radio werkten nagenoeg geen professionele musicologen, evenmin als bij de kranten en de orkestorganisaties. Nu is dat heel anders. Ik tref overal in het land oud-studenten van mij aan bij alle omroepen, bij radio en tv, bij alle orkesten, in de orkestbibliotheken, in de programmering, in de publicitaire afdelingen, als muziekarchivaris bij bibliotheken, in platen- en muziekhandels. Ook als docent op middelbare scholen, op conservatoria voor muziekgeschiedenis, hymnologie en muziektheorie; het vakgebied heeft den enorme vlucht genomen en heeft veel erkenning gekregen.

GESPREKKEN OVER SCHOONHEID

Je vertelde me dat je tijdens het lesgeven aan de universiteit niet uitsluitend oog en oor hebt voor noten maar ook ruimte geeft voor levensbeschouwelijke vragen.

Muziek is de taal van het hart en dus kan het niet anders of je raakt heel diepe lagen bij de jonge mensen die je lesgeeft. Je oor is de poort naar de ziel; gehoontraining is daardoor vaak een stukje persoonlijke groei. Ik merk in de loop van de jaren dat er steeds minder studenten komen die kerkelijk zijn opgevoed. Tegenwoordig kan ik rustig een Geneefse psalmmelodie als "dictee" geven. Slechts een enkeling geeft blijk de melodie te herkennen. Toch merk ik bij deze jonge mensen steeds meer interesse voor geloof, bezinning op oorsprong en doel van het leven. Juist omdat je met muziek bezig bent, altijd weer moet uitleggen hoe mooi muziek is " het is niet voor niets altijd de engelen in de mond gelegd " komen er ook veel gesprekken over de hemel, over schoonheid, over liefde en wat je warm van binnen maakt. Voor de eerste- en tweedejaars studenten ben ik bovendien de "mentor", dat wil zeggen degene bij wie ze ook met (studie)problemen terecht kunnen. Vaak gaat het wel verder dan alleen "studie"problemen.

Ik moet nog denken aan een voorval in de Oranjekapel, de laatste vaste gemeente waar ik orgel speelde. Op een zondagochtend kwam midden onder de preek een man de kerk binnenlopen die de dominee in zijn preek onderbrak en boutweg zei: u zegt dat nou wel allemaal maar ik zit met heel andere vragen dan (noem maar een theologisch onderwerp als) de Besnijdenis van Christus? De dominee had z'n betoog prima voorbereid maar raakte geheel

van zâ€™n apropos. Hij verzocht de koster de man naar de uitgang te brengen. Toen had ik iets van: waar zijn we in Gods naam mee bezig in de kerk? Wat heeft al dit gepreek, al dit liturgische gedoe nu met echte zorg en liefde te maken? Soms denk ik: ik ontmoet dit vaker in de gesprekken en in het samen-optrekken met mâ€™n studenten dan in de kerk (maar ik mag natuurlijk niet generaliseren).

Wat prefereer je: orgels beschrijven of orgels bespelen?

Orgels bespelen! Daar hoef ik niet lang over na te denken. Als het orgelspelen door al het andere werk een dag moet overslaan word ik onrustig. Duurt het langer dan een dag, dan voel ik me niet lekker. Ik ben intens blij sinds enkele jaren een eigen huisorgel, gebouwd door mijn neef Jaap Breetvelt, te hebben. Wat een luxe om even te studeren als het eten in de oven staat, of nog net even voor het journaal, of als de burens al naar bed zijn en ik weet dat ik er niemand mee stoort. Ik zei het al eerder: spelen gaat dieper dan uitleggen of beschrijven.

HOFORGANIST

Organist van de Gotische Zaal in Den Haag. Wat moet ik me hierbij voorstellen? Je noemde jezelf hoforganist, maar het betekent dat in de praktijk dat je vaak voor de koningin speelt?

Toen in 1990 het B&O-orgel van Koning Willem II na 150 jaar weer terugkwam in de Gotische zaal (nu onderdeel van het gebouwen complex van de Raad van State) en ik als organist werd voorgedragen, leek dat bijna sprookjesachtig. De toenmalige vice-president van de Raad, Mr W. Scholten, die zich persoonlijk zeer voor de terugkeer van het orgel had ingezet, liet me bij de invulling van mijn organistschap de vrije hand, als het B&O-orgel maar de stad Den Haag en de burgers in het algemeen ten goede zou komen: het was per slot van rekening uit belastinggelden gekocht, gerestaureerd en herplaatst. Zijn gedachtegang werd meteen bij de heringebruikneming van het instrument op 22 november (â€™Caeciliadagâ€™) 1990 duidelijk. Het eerste concert was voor de koningin, die uiteindelijk de President van de Raad van State is. Het was niet de eerste keer dat ik een muzikale ontmoeting met koningin Beatrix had. Bij de opening van het Nationaal Museum Van Speelklok tot Pierement in de Utrechtse Buurkerk voerden wij samen de Beatrix-wals uit: zij op een draaiorgeltje en ik aansluitend op het grote Witte-orgel. Tijdens het openingsconcert in de Gotische zaal speelde ik ook een nummer dat ooit voor Willem II was geschreven en dat in feite geschikter zou zijn geweest voor draaiorgel. Han Lammers vond dat ik maar iets voor de goede zaak over moest hebben. Ik heb toen beloofd dat ik het zou spelen maar dat ik na afloop het stuk over de balustrade de zaal in zou gooien. â€™Dat durf je toch nietâ€™, zei hij, â€™bovendien ga ik dan zo hard klappen dat je het moet bisseren en dan mis je je muziekâ€™. Ik heb het stuk gespeeld, de windvoorziening kreunde en hijgde en toen het uit was legde ik â€™per ongelukâ€™ het nummer net iets te ver over de ballustraderand. â€™Vliegende Bl&Oterâ€™ dwarrelden voor hare majesteits voeten en Han Lammers klapte zâ€™n handen stuk. Voor de zekerheid had ik een reservekopie op de lessenaar staan! Bij die gelegenheid werd ook mijn Sinfonietta concertante voor vier koperblazers en orgel gespeeld. Daar zit een improvisatiedeel in waarin de koperblazers op hun instrumenten ruzi&n, bluffen, gillen van het lachen en nog een aantal van dergelijke items (dit alles als inleiding op een serieuze fuga). Grappig was dat de koningin daar na afloop het meest in ge&nteresseerd was. Voor echte orgelzaken kon ik me beter â€™met haar manâ€™ onderhouden. Reden waarom we prins Claus gevraagd hebben het eerste deel van de Encyclopedie in ontvangst te nemen.

Echt â€™hoforganistâ€™ ben ik dus niet, al ben ik wel â€™na de hoforganist van Willem II â€™ de eerste die dii orgel op deze locatie als vaste bespeler onder mijn handen en voeten heb. De dag na de inwijding was er een concert voor het personeel van de Raad, de derde avond was voor het Haagse publiek. Om mijn opdracht, het B&Oorgel rendabel te maken voor de gemeenschap, gestalte te geven, zette ik de twee-wekelijkse pauzeconcerten op, op de tweede en vierde woensdag van de maand om 12.45 uur, in afwisseling met onze â€™burensâ€™, de Kloosterkerk. De pauzeconcerten zijn &cht gratis; er is ook geen collecte bij de uitgang (wat ik toch altijd een verkapte vorm van entreegeld vind).

Conservatoriumleerlingen mogen hier concertervaring opdoen. Orgelleerlingen uit het hele land maken hier gebruik van. Ik hoor daardoor veel jonge organisten spelen; ik (her)ken de â€™scholenâ€™. Zangers, strijkers en blazers melden zich en worden door mij begeleid. Inmiddels hebben er al ruim 120 pauzeconcerten plaatsgevonden met zeer boeiende programma&Ts. Voor mij was het ook dan ook een heel bijzonden concert toen mijn dochter Mirjam, toen nog viool­leerling aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag, zich meldde om Bachs Chaconne voor vioolsolo tijdens een pauzeconcert te spelen. Ik vulde het programma aan met Bachs Passacaglia voor orgel. Wisten de getsymbolisten al dat beide werken samen exact een half uur duren (inclusief applaus)? De pauzeconcerten worden zeer goed bezocht; het zijn eigenlijk de best bezochte orgelconcerten van Den Haag. Ik denk dat dat komt omdat het bijna altijd â€™orgel-met-iets-erbijâ€™ is. Het komt vast ook omdat het gratis is (we blijven uiteindelijk Hollanders). Ik denk ook dat de mensen voelen dat er een prettige sfeer heerst, je wordt vriendelijk ontvangen, de zaal is licht, het orgel iedere keer weer inspirerend.

Naast de pauzeconcerten heb ik mij aangemeld als partner in het Haags Ongel Contact, dat dit jaar 25 jaar bestaat. Door intensief overleg is er een collegiale samenwerking ontstaan die bijna uniek in Nederland lijkt. De vijf binnenstadsorganisten (Hokkelingen™) hebben gezamenlijk het hele Bach-ongeleuvre uitgevoerd, we speelden op elkaars orgels, gaven gezamenlijke concerten, organiseerden op 9 mei gezamenlijk de Haagse Orgelvoettocht en speelden op Hemelvaartsdag gezamenlijk een improvisatieconcert in de Lutherse en de Grote Kerk. Zit daar wel muziek in?™ vragen ze mij soms als ze horen dat ik organist bij de Raad van State™ ben. Bij mij thuis zeggen ze wel eens: hij lijkt soms een 9/10e baan in Den Haag en een 1/10e baan in Utrecht te hebben. Ik merk dat mijn antwoorden te lang worden. Heb je nog wel tijd?
(Wondt vervolgd)

VIJF HAAGSE ORGELS

BESPEELD DOOR VIJF HAAGSE ORGANISTEN

ERASMUS MUZIEKPRODUCTIES 238 -

SPEELDUIJR 68™io€ - PRIJS f 34,95

(IN HAAGSE KERKEN DEZE ZOMER

f 25,â€”)

de Orqelvnend
~cT

Eind vorig jaar maakte Willem van Wijngaarden voor het bekende Erasmus-budgetlabel opnamen van vijf 1-laagse organisten die bun orgels hespelen. Ben van Oosten ventolkt Folkert Grondsma™s Partita over Kom tot ons, scheur de heem™len, Heer™ en Vaniaties oven De Lofzang van Maria™ van zijn voorgangen Adriaan Engels. Aart Bergwenff cent zijn itlustere voorgangen in ne Luthense™ met twee versies van Feike Asma™s Ongelkoraal Jezus is mijn toeverlaat™, en speck Aus tiefer Noth™ van Asma™s opvolger Willem Mudde. Gert Oost laat het orgel van de Gotische zaal horen in Manche des deux Avars van J. A. Just en cen Adagio en Fuga van W.F.G. Nicolai. Quattno Studi per Ongano van Hendrik Andriessen komen goed tot bun recht in de St. Jacobuskerk door Ton van Eck, en Jan Hage sluit af in de Kloosterkenk met Primal Gestures uit 1993 van Pieter Adniaensz.
Gerco Schaap

JULI/AUGUSTUS 19

Reizend door liet rijf~e 2imbnrgse orgettandscfiap

Orgelliefhebbers die overwegen deze zomer tijd door te brengen in ZuidLimburg komen in die provincie dubbel aan hun trekken. Want enerzijds is er het prachtige, afwisselende landschap en anderzijds het aantrekkelijke orgelparadijs. Het historisch orgelbezit staat er doorgaans onderhouden bij. De stichting Samenwerkende Orgelvrienden Limburg (SOL) organiseert vanaf 1991 jaarlijks een Orgelfestival, dat vergezeld gaat van een fraaie geïllustreerde orgel(festival)gids.

WILLEM VAN TWILLERT

Het prachtige, rijk geornamenteerde front van het enige orgel dat van Philippe le Picard (1711) bewaard is gebleven, in de St Martinuskerk te Gronsveld. De herkomst kwam pas in 1974 aan het licht. De klaviatuur van het Le Picard-orgel in Gronsveld, in 1974 gerestaureerd door Verschueren. Het echokiavier (bovenste manuaal) heeft in de bas stomme toetsen.

L

Limburg kan voor orgelliefhebbers niet snel stuk. De orgelgids biedt overigens niet alleen de concertprogramma's van de verschillende orgelcomités, maar geeft ook de disposities van de instrumenten, gegevens over de houwen(s) met een foto van het instrument en het curriculum vitae van de concerterende organist. Sympathiek is ook de traditie dat jonge organisten van (in eerste instantie) Limburgse bodem, de kans worden geboden te concineren. Want Henk van Loo, de drijvende kracht achter de SQL, is van mening dat iedere organist uit de provincie Limburg, die het diploma Uitvoerend Musicus heeft behaald, een plaatsje onder de zon verdient: "Ik ga hun muzikale prestaties niet vooraf beoordelen; dat hebben de conservatoria al gedaan. Elke goede Limburgse

organist krijgt zo een kans." De meewerkende organisten zijn overigens niet alleen van Nederlandse bodem. Integendeel: het Euregionaal Maas-Rijn karakter wordt flink benadrukt. Het beleid van de SQL is om zijn orgeltochten ook de omliggende streek in Duitsland en België te bereiken, de Euregio. Daartoe stelt de Stichting Euregio Maas-Rijn te Maastricht ook gelden beschikbaar. Invloedsrijke organisten die aan hun status werken, krijgen bij de SQL geen prominentere plaats dan aankomende talenten. En zo heeft de SQL zich in de zeven jaar dat ze actief is, de plaats veroverd in zowel de handen van de bezoekers, als die van de uitvoerenden. Bezoeken komen zelfs van yens (de Veluwe en Noord-Holland) om artistiek een "dagje uit" te zijn. Soms is als extra gratis de

vooraanstaande Belgische orgelactivist Michel Lemmens aanwezig. Michel Lemmens publiceerde in 1996 in de serie Cultuurerfgoed in Limburg een uitstekend boek over orgelmakers in "zijn" regio, getiteld Het Limburgse Orgellandschap. Mede uit dit boek zijn voor dit artikel gegevens geput. Als ook het. publiek vervolgens in grote getale opkomt, mogen de verantwoordelijke mensen achter deze aanpak zich beloond voelen. Een pastoor uit Limburg vertelde me dat hij pas recent had ontdekt dat in zijn streek dergelijke orgeltochten worden georganiseerd. Hij vond het pijnlijk en het deed hem zwaar te denken dat de orgels die vroeger in de Rooms-Katholieke kerk, volgens zijn zeggen maar "bijhingen", nu veel meer bij de vieringen en in de algemene aandacht betrokken worden.

Eys, St. Agatha (1844).

9ftu eel

Ook als liefhebber van bijzondere kenken kom ik aan zijn trekken. Een uitzondering overigens, want de meeste deelnemers hadden alleen oog voor het orgel.

EVENTEN EN IN 1998

Ook in 1998 organiseerde de SQL weer interessante concerten en evenementen. Zo is er op 18 juli 1998 een colloquium in Wijlne (L) over de orgelbouw van Gebr. Müller uit Reifferscheid in de Eifel.

Van de meer dan 200(!) orgels die door de Gebr. Müller werden gebouwd, zijn er nog ongeveer veertig over. Daanboven resteren er nog zo'n veertig kassen. Over de kassen houdt Frans Jaspers uit Voerendaal een referaat terwijl H.G. Reijnders uit Eupen (B) een dialoog houdt over het werk van de gebroeders Müller in het Rijnland, België en Duitsland. Na de middagpauze zullen enkele voortreffelijke gerepareerde Müllerorgels in Limburg door jonge organisten worden voorgesteld:

Wijlne, St. Gertrudis, 1861/1875, 26/II/P

Mechelen, St. Johann Baptist, ca. 1850, 23/II/P

Eijs, St. Agatha, 1844, 10/II/P Kenrade, St. Lambertus, 1848, 34/II/P.

Tussen 18 juli en 9 augustus 1998 zullen 30 orgelconcerten, 3 Euregioorgelbustochten en een orgelwandeling door het centrum van Maastncht plaatsvinden. Het openingsconcert van het "Orgelfestival Limburg"™ vindt plaats op zondag 19 juli om 16.00 uur in de St. Gentrudiskerk te Wijlre door Marcel Venheggen, organist van de St. Servaasbasiliek te Maastncht.

WANDELTOCHT

De traditionele wandeltocht langs zeven Maastnchtse orgels wordt gehouden op woensdag 22 juli. De tocht begint om 13.00 uur in de Q.L. Vrouwekerk en voert verder langs de orgels van de Ned. Gereformeerde (v/h Waalse) kerk, de Lutherse kerk, het Ursulinenklooster, de Celleboederskapel en de St. Janskerk, en eindigt in de St. Servaas. Veel orgelkwaliteit binnen een dag. Een uitgelezen mogelijkheid om het veelzijdige Maastrichtse orgellandschap te verkennen.

DRIE BIJSTOCHTEN

Zoals gebruikelijk organiseert de SQL ook weer drie Euregioonale orgelbustochten. De eerste, op zaterdag 25 juli, voert vanaf kasteel Elsloo naar Waidwilder, Vliermaal, Tongeren, Heune le Romain, Grand Rechain, Luik en tenslotte weer naar kasteel Elsloo waar (niet verplicht) een diner plaatsvindt, met aansluitend het slot-concert door Jean-Pierre Steijvers in de nabijgelegen St. Augustinuskerk. De tweede bustocht, op 1 augustus, gaat vanuit Gronsveld naar Les Waleffes, Abbaye Pn«montn«e de Leffe, Bonnelles, Luik (Abbaye B«n«dictinus en St. Jacques) en eindigt met een diner in "De Kizcrskroon"™ te Gronsveld, met aansluitend een concert door Wim Winters in de St. Martinuskerk.

De derde orgeltocht, op 8 augustus, voert vanuit Geleen via Zulpich, Mechernich, Roggendorf, Kall en Abdij Steinfeld. De orgeltrip wordt beëindigd met een diner in restaurant "De Lijstcr"™ in Geleen, met aansluitend het avondconcert door schrijven dezes in de Ontmoetingskerk aldaar. Verspreid over de hele provincie zijn den dagelijks orgelconcerten plaats

de Orgelvriend

op veelal historische orgels. Tevens zijn er Euregioonale concerten in Heinsberg, Montzen, St. Truiden, BU1-lungen, Vaals en Maastncht. Het programmaboek knijgt men automatisch als men donateur van de 501. is. Het is ook vooraf te bestellen bij de Stichting Samenwerkende Orgelvrienden Limburg, Hoolstraat 1, 6129 CK Urmond, tel. (046) 433 30 64. Hier kan ook informatie worden gevraagd en reservering plaatsvinden.

DE ORGELDYNASTIE MULLER

1829-1920

In dit overzicht komen nogal veel jaarten voor; de lezer neme daarvan de tijd.

In 1802 stichtte Paul Muller (1775-1843) een orgelmakerij in Reifferscheid in het Duitse Eifelgebied. Of hij het ook zichzelf leerde of bij iemand in de leer is geweest, is niet te achterhalen. Feit is dat hij bij zijn vader het meubelvak heeft geleerd. In 1829 bouwde Paul Muller zijn eerste orgel te Merzenich (10 registers). Van zijn hand zijn drieëntwintig orgels (nieuw of gerenoveerd) bekend. Zijn grootste orgel staat in Dremmen (1837, 36 registers). Thans staat alleen de kas en nog. Cuneus gegeven is het feit dat zijn broer Nicolaus (1777-1862) ook enkele orgels bouwde in zijn vrije tijd. Van beroep was hij namelijk pastoor. Nicolaus schoni

Cl)

0 C.)

a)

o

0

U-

Schaesberg, St. Petrus en Paulus (1844).

Werkijst Gebr. MuLler (1829-1920) in Nederland

de orgels die hij bouwde aan kerken, want honorarium nam hij niet aan; men doneerde dan een bedrag voor de mis.

Na de dood van Paul Muller zetten zijn drie zoons Josef, Michael en Christian het bedrijf voort onder de naam "Gebrüder Müller"™. Vier zonen van Josef op hun beurt werden eveneens orgelbouwer: Johann-Paul (10-5-1841 - ?), Josef (13-5-1848 - 18-7-1880), Alois (25-12-1850 - 28-7-1907) en Eduard (6-11-1851 - 24-9-1915).

Vanaf 1915 waren er geen mannelijke nazaten meer en leidde de zuster van Josef tot aan de opheffing in 1920 het bedrijf. Aansluitend schijnt een werknemer genaamd Grundling de Firma tot zijn emigratie in 1926 nog geleid te hebben. Daarmee komt een einde aan de activiteiten van de Gebr. Müller. De traditie van de firma Muller wordt echter voortgezet door do in 1927 in Hellental opgerichte Orgelmakerij Weimbs. Do grootvader van de huidige bedrijfsleider, Josef Weimbs senior (1886-1949), leerde het orgelmakersvak van 1900-1905 bij de firma Muller in Reifferscheid. Tot 1913 werkte hij bij deze firma als intonateur en orgelstemmer. Daarna ontwikkelde hij zich verder hij zes andere bedrijven. Do oom van de huidige firmachef, Peter Weimbs (1893-1966) was eveneens werkzaam als orgelbouwer bij de firma Muller. Na het uitsterven van de firma Muller richtte do vader van do tegenwoordige eigenaar van de firma Weimbs, Josef Weimbs senior, de firma in Hellental op, om het onderhoudswerk van de vele Muller-orgels zeker te stellen. Na diens dood in 1949 nam Josef Weimbs junior het bedrijf over. Zijn zoon Friedri e h-Bernard (Meeste rp roef 1973) is als constructeur en intonateur betrokken hij het bedrijf, dat bovendien nog achi andere medewerkers in dienst heeft.

(A= aanwezig)

(V= verdwenen)

A 1830 Susteren, uitbreiding Weidman-orgel (13 reg.)

A 1838 Heerlen Hervormde kerk. o~crplaatsing Weidman-orgel

A 1844 Fys S~. Agatha; restauratie Flentrop 1961 (10 reg. w.v. 5 ook bespeelbaar op 2e klavier)

A 1844 Schaesberg St. Petrus en Paulus: restauratie Verschuere 1965 (9 reg.)

A 1845 Meehekn St. Johannes, uitbreiding orgel: restauratie Vermeulen 1974 (23 reg.)

A 1846 Gulpen NH (9 reg.)

A 1848 Kerkrade St. Lambertus (30 reg.); restauratie Vermeulen 1988

A 1857 Bruissum St. Gregorius (12 reg.); verbouw ~crmeulen 1872: uitbr. Verschuere tot 30 reg.

A 1861175 Wijlre St. Gertrudis (26 reg.); restauratie Verschuere 1979180

A 1868 Jabeek St. Gertrudis (13 reg.)

A 1873 Schinveld St. Fligius (14 reg.); ook Vermeulen 1904

A 1876 Roermond scininarie; uitbreidiiig Pedaal Verschuere

A 1877 Ubach over Worms; ook Pereboom

A 1887 Ubachsberg (9 reg.)

A 1905 Vaals lutherse kerk, reparatie

? 18.. Arnsterdarn W.V.?

- V 1835 Ilerlcu. St. Pancratius (in 1908 vervangen door Stahlhut-orgel)
- V 1853 Kerkrade Roldue (verloren gegaan)
- V 1858 Nieuwcnhagen (alleen orgelkast bewaard): Vtrrneulcn 1930
- V 1859 Lvgclshoven (verloren gegaan)
- V 1892 Ousterhout (18 reg.) (verloren gegaan; front bewaard in Prinsenhage)

Werklijst België

- A 1835 Eupen Klosterkirche (18 reg.)
- A 1847 Wahlhorn (20 reg.)
- A 1860 Burg Reuland (13 reg.)
- A 1862 Eupen. Kioster Heidberg (5 reg.)
- A 1870 Angleur (22 reg.)
- A 1883 Eupen Bergkapelle (8 reg.)
- V 1845 Robertville (12 reg.)
- V 1861 Elsenborn (16 reg.)
- V 1868 Weismes (10 reg.)
- V 1876 Rechi (9 reg.)
- V 1872 Eupen, St.Jozeph (26 reg.)
- V 1864 Kcttnis (55 reg.)
- V 1891 Wirzfeld (10 reg.)
- V 1869 Tongeren

Met dank, aan Henk van Loo (Urmond) voor het verstrekken van gegevens.

Miche) Lemmens.

â€˜73 oek bes p rel~inq

Her Limburgse orgellandschap HET LIMBIJRGSE ORGELLANDSCHAP

Op de omslag van dit door de Belgische orgeladviseur Michel Lemmens geschreven boek prijkt het fraaie oudste orgel van Belgisch Limburg in kleurendruk. Het is het orgel dat Christian Ancion vervaardigde voor de abdijkerk in Sint-Truiden, genestaureerd in 1996. Deze fraai ogende omslag dekt letterlijk de inhoud van dit 69 paginaâ€™s tellende boek, dat in opdnacht van het Provinciebestuur van Belgisch Limburg verscheen. In heldere schnijfrant geeft Lemmens een bondig beeld van de orgelsituatie in het gebied dat de Limburgse Kernpen, Limhurg Haspengouw en het Maasland omvat. Helaas liet hij geen kaari van het gehied afdrukken en dat is jammer, want dit mag in zoâ€™n overzicht niet ontbreken.

In het voorwoord van de Gcdeputecrde voor Cultuur, Sylvain Sleypen, vind ik enkele krachtdadige passages, zoals deze: â€œSinds 1990 zijn het onderzoek van onze orgels en de rcs~ tauratie met overheidsmiddelen in ceo stnootversnelling geraakt; er werden vijfmaal ineen restauratieprojecten gestart dan in de vorig vijftig janen samen!
â€˜ Een alinea eerden maakt Sleypen melding van het felt dat reeds een veertigtal dossiers is samengesteld,

â€œbeschikbaar voor de eigenaars, orgeldeskundigen en gemiddelden.â€

Lemmens heeft zijn boek verlicht met een ruime hoeveelheid zwart-witfoto's, met onderschriften. Hij opent met een paginalange beschrijving van het geografisch landschap en vervolgt met het hoofdstuk 'Oude versus nieuwe orgels', waarin hij meldt dat er sinds 1960 zo'n 65 nieuwe orgels in de Limburgse kerken werden geplaatst. Het grote struikelblok voor vele van onze orgelmakers is echter de vormgeving der orgelkasten en de integratie ervan in de muur. Even verder stelt hij: 'Eigentijdse vormgeving mag en moet kunnen.' Vervolgens houdt hij een goed lopend betoog, dat hij onderstreept met foto's.

Via een heldere hoofdstukindeling kan de lezer als het ware 'instappen' waar hij wil. Zo begint het tweede hoofdstuk 'De toestand van de historische orgels', en ik wil niet nalaten hieruit de volgende alinea te citeren: 'Belgisch Limburg is op gebied van orgelrestauratie lange tijd een achtergebleven gebied geweest. Toen in de periode 1988-1994 in opdracht van het provinciebestuur de belangrijkste historische orgels van Limburg in kaart werden gebracht en geïnventariseerd, kwamen er onbeschrijfelijk ke toestanden van verval, verwaarlozing en vandalisme aan het licht. Ongeveer de helft van de historische instrumenten was buiten gebruik gesteld, in sommige gevallen al zelfs meer dan dertig jaar geleden. Bovendien ligt de toestand van de nog bespeelbare orgels vaak te wensen over. Tot 1990 leek de tijd bier stilgestaan te hebben, want tot dan toe waren in Limburg slechts twee orgelrestauraties met overheidssubsidies gerealiseerd: Tonde Orselvi-ingen, Onze Lieve Vrouwebasiliek (1944/47) en Hasselt, Sint-Quintinskathedraal (1971/72). Bovendien betreft het hier nog restauraties volgens een neo-barok concept die meer kwaad dan goed deden aan de historische bestanddelen; voor beide genoemde orgels is trouwens sinds kort opnieuw een aanzet tot restauratie gegeven.' Het derde hoofdstuk draagt de titel 'De oudste restanten'. Via de barokperiode (17de en 18de eeuw) met een interessante opsomming van stijkenmerken van de z.g. Luikse school (acht orgelbouwers) en 'De 19de eeuw: classicisme en romantiek. Ontstaan van een Limburgse school?' komt Lemmens tot een fraaie afronding. Het boek bezit een uitgebreid onderzoek naar. Er staan diverse technische tekeningen in, onder meer over het Clerinx-windladesysteem uit 1847, waarin Clerinx twee manualen met een windlade kan doen functioneren. Hij had hierop octrooi. Wanneer men meer wil weten van het orgelpatrimonium van onze zuiderburen, mag dit boek in geen enkele orgelbibliotheek onthreken. Dat er meer mogen volgen.

Michel Lemmens, Het Limburgse orgellandschap.

Serie Cultureel erfgoed in Limburg deel 1.

70 blz. - Prijs BFR 250,- (excl. verzendkosten)

Besteladres:

Provinciaal Centrum voor Cultureel Erfgoed,

Kasteel Rijkel,

D. van Leeuwenstraat 23

B-3840 Rijkel (Borgloon).

Ook te bestellen bij de muziekhandels Boeijenga

Sneek en Lindenberg Rotterdam.

Willem van Twille

PIETER LEEBEEK

STEENDAM-ORGLET I VALLE KYRKJE

S.O.S. Records 9711-01 ' Speelduur 7147

Prijsf 35,00

PIETER LEEBEEK Q~

KIRSTEN BRATEN BERG

ORGELMUSIKK OG FOLKETONE

FRA SETESDAL

S.O.S. Records 9711-02 " Speelduur 7006

Prijs 35,00

Te bestellen door overmaking van f 35,00 (1 cd) of f 60,00 (2 cd's) op bankrek.nr. 91.19.92.898 t.n.v.

Orgelmakerij Steendam te Roodeschool, met vermelding van het

(de) cd-nummer(s).

S

ieo Steendam is niet alleen orgelbouwer, hij heeft ook zijn eigen opnamestudio. Op zijn label S.O.S. verschenen twee cd's van Noorse orgels. De eerste is gemaakt op het orgel in Valle, dat hij vorig jaar voltooid. Hoewel dit orgel "maar" 18 stemmen telt, is het een erg veelzijdig instrument. Het heeft een krachtig, stoer klinkend ondermanuaal tegenover een zacht en liefelijk klinkend bovenmanuaal in een zwelkast. Bij een orgel dat in een vrijwel galmloze ruimte staat, komt het zeer op de klankgeving aan. Het pleit voor het vakmanschap van Steendam dat het instrument ook in deze droge omgeving blijft bestaan. Dit orgel doorstaat de "elandtest" om eens een eigentijdse term te gebruiken " omdat het voldoende "grond" in de harskant bezit. Luister maar naar de Fantasia in g van J.C. Kellner of naar Gavotte I en II van Cornelis Buto. Bij een orgel dat zo goed in zijn bassen zit, valt ook goed te zingen.

De samenzang in deze kerk wordt sinds 1993 begeleid door Pieter Lee-

book, een van de Nederlanders die nu bestaan in Noorwegen heeft opgehouden. Hij geeft er ook veel concerten.

Voor deze cd stelde hij een afwisselend programma samen met werken van Krebs (Vier Praeludien), J.S. Bach (een viertal koraalvoorspelen), J.B. Bach (Ciaccona B-duet) en J.C. Kellner. Via Kuchar (Pastorale in C) komen we in de romantiek van Roger, Bastiaans en Bute (drie delen uit Suite in Oude Stijl) terecht.

In sommige werken heeft de organist de neiging tot tempo wat op te jagen, zoals bijvoorbeeld in de Fuga in D van Roger op het Larghetto in fis van S.S. Wesley. Dat is jammer, want zulke stukken zijn gebaat bij een breed en consequent tempo. Het Andantino van Franck wordt daarontogen zeer evenwichtig neergezet, met mooie rustpunten. Leobeek besluit met de bekende Final in D uit de Ecole d'Orgue van J.N. Lemmens. Een mooie opname van een orgel dat bereid is tot muziek maken!

Met Pieter Leebeek legde Steendam ook een aantal orgels in het Noorse Setesdal vast. Zo'n 15 jaar geleden gal het orgelbestand in het Setesdal weinig aandacht om een cd als deze te maken. Sinds het einde van de jaren '80 is er echter veel veranderd; verschillende kerken en kapellen kregen een nieuw orgel (waaronder Vallo), andere orgels werden bedrijfszeker gemaakt.

In het Setesdal is de volksmuziekcultuur goed bewaard gebleven. Deze cd getuigt daarvan door een aantal folktonen (volksliederen), gezongen door Kirsten Bråter Borg. Het is even won-non, want deze stem heeft niet de gecultiveerde klank die wij kennen. Dit timbre past echter bij het gbracht volksmuziekrepertoire. Waar deze liederen precies over gaan is niet duidelijk, hoewel een aantal ervan een duidelijke religieuze strekking heeft.

De cd begint met drie volksliederen, die worden begeleid op een zestigjarige jaron-orgel, dat in 1995 nieuwe mechaniek op klavier kreeg. Het oude opgenomen orgel staat in het "Bygland kyrkje" en dateert uit 1892.

de Orgelvriend

Het is van Albert Hollenbach, die nog vasthield aan mechanische tractuur. Het orgel bent zich dan ook zeer voor werkjes van Zipoli en Martini. Het orgel in Hylestad (Gebr. Torkildson, 1991) werd vorig jaar door Steendam gerestoureerd waardoor "voor zover het pijpwerk dat toeliet " een warmere en rondere klank is ontstaan. Het heeft nu voldoende kwaliteiten om er koraalvoorspelen van Bach en werken van Pachelbel te herbringeren op te vertolken. Na enkele opnamen uit Valle (o.m. een koraaltrio van Leobeek) volgen nog enkele Italiaanse werkjes op een positief van de Nye Orgelbyggeri AB uit 1988 in het "Bykie kyrkje. De Couente Quarta van Frescobaldi is

tweemaal opgenomen: eenmaal met en eenmaal zonder windmotor. Ten slotte is daar het nieuwe orgel van Nibs Arne Vonheim in de kapel van het skicentrum Hovden, met twee koraalvoorspeelden van Krobs en het koraal "He, ziele, ziele van Christus" van Rinck. Een orgel dat het qua intonatie (wat een "harde" protestantklank!) toch aflegt tegen dat van die Nederlandse "indringer". Een met zorg samengestelde cd die een aardig beeld geeft van een stuk Noorse volksmuziek- en orgelcultuur.

Het Steendam-orgel in Valle (N).

CD-recensies

ORGANA ANTIQUA BOHEMICA

~ECHY & BOHEMIA

Lindenberg LB(I) 71-74 (4 cd's)
Prijs. f 99,00

PRAHA & PRAGUE

Lindenberg I BCD 75/76 (2 cd